

BAS TIMMERS

DUIJS - **NEDERLANDS**

VOETBALWOORDENBOEK

—
VAN ABRÄUMER TOT ZWEIKAMPFBILANZ

STAANTRIBUNE

Duits-Nederlands voetbalwoordenboek

Van Abräumer tot Zweikampbilanz

Bas Timmers

Eerste druk: september 2020

Eindredactie: Jim Holterhuës, Wim Rongen
Tekstcorrecties: Janna ter Meulen
Coverontwerp: Sebastiaan Traas
Vormgeving: Remco van de Wier

ISBN: 9789083035529
NUR: 489

STAANTRIBUNE

Staantribune Media
www.staantribune.nl

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorwoord

Op die dinsdagavond in 1988 sprong mijn vader hoger dan hij ooit daarvoor en daarna gedaan heeft. In één klap werd voor mij duidelijk: voor zijn generatie was de Tweede Wereldoorlog nu wpas afgelopen. Alleen die finale van het WK 1974 vergeven en vergeten was waarschijnlijk nog een stap te ver voor hem.

De voetbalrelatie tussen Nederland en Duitsland is een gecompliceerde, zou Facebook tegenwoordig zeggen. De grotere voetbalmatie vindt ons Nederlanders eigenlijk lief en sympathiek en heeft geen idee waar de soms overkokende frustraties vandaan komen. Over de flum van Frank Rijkaard richting Rudi Völler tijdens het WK 1990 kunnen ze zich nog steeds verbazen. En dat Lothar Matthäus een irritant ventje was, daarover zijn beide landen het zelfs compleet eens.

Vanuit de oranje zijde is de relatie moeilijker. Gelukkig is de haat waarmee ik opgevoed ben in de jaren zeventig en tachtig langzaam verdwenen. In beide landen kwamen nieuwe generaties, met minder historische ballast. En in Duitsland voltrok zich een revolutie qua spelcultuur: de *Mannschaft* speelde soms offensiever en mooier dan Oranje.

Maar oude stereotypen borrelen soms toch nog naar de oppervlakte, ook niet gehinderd door een overdaad aan kennis van de Duitse voetbalcultuur. Die is kleurrijk: de relatie tussen fans en clubs is vaak zeer innig, de sfeer in de stadions is mede vanwege de grote staantribunes voor Europese begrippen ongeëvenaard, en de meeste fangroepen kunnen goed met elkaar overweg en drinken graag voor en na de wedstrijd een ‘Wegbier’, een pilsje voor onderweg.

Tel daar bovenop nog de lange rij aan markante keepers, veldspelers, trainers en managers. En het eigenzinnige vocabulaire, een nieuwsgierigmakende rij aan typisch Duitse begrippen die voor een buitenstaander niet te begrijpen is. Samen is dat een machtige voetbalcultuur, bijna een sport-cultureel erfgoed.

Over al die fenomenen verbaasden een goede vriend (Kasper Dijk, voetbalmaniak en sportstatisticus) en ik ons tijdens onze tweewekelijkse Champions League-avondjes voor de televisie na mijn verhuizing naar Berlijn in 2012. Beiden zijn we opgegroeid met de Bundesliga, zaterdagavond om 18.00 uur is bij ons het bord op de schoot voor de *Sportschau*, en van jongs af aan trokken we de grens over om wedstrijden te bezoeken.

Dus ja, met die enorme hoeveelheid volledig overbodige kennis van de Duitse voetbalcultuur zouden we eigenlijk iets moeten doen, vonden we. Zeker gezien mijn tien jaar ervaring als verslaggever (onder meer sportredacteur bij BN/De Stem en internetredacteur bij de Volkskrant). Tijd hadden we nooit, maar uiteindelijk ben ik er in een rustige periode tussen kerst en oud en nieuw in mijn eentje aan begonnen. Met goede vriend Dijk, druk bezig met verhuizing en kind, als ideale vraagbaak op afstand.

Het resultaat is dit werk, opgedeeld in drie blokken. Het eerste gaat op de waanzinnige rij van typische commentator-woorden in. Het tweede is een opsomming van voetbalspecifieke begrippen. In het laatste blok gaat het om voetbalcultuur: een overzicht van legendarische stadions, trainers en voetballers.

En hoe het met mijn vader en zijn haat richting Duitsers verder ging? Die had hij behoorlijk onder controle. Maar toen in september 2019 Oranje in Hamburg de Duitsers in eigen huis weer versloeg, kon hij het niet laten zijn in het stadion aanwezige zoon even een berichtje te sturen. ‘BAS, BEN JE ERBIJ? WE HEBBEN DIE DUITTERS WEER TE PAKKEN! GEWELDIG’

Inhoudsopgave

Deel I: Kommentatorenwörterbuch	13
Rennen, vliegen en schoppen	17
De commentator als orakel	27
Der Schiri	33
Tor und Torhüter	39
Tradition	45
Schlachtenbummler (Supporters)	55
Kauderwelsch (koeterwaals/onduidelijk)	59
Deel 2: Fachbegriffe/Taktik und anderes Geplenk	79
Tactiek voor gevorderden	83
Specialisten	93
Techniek	99
Deel 3: Fußballkultur	113
Fußballkultur	115
Commentatoren	129
Trainers	133
(Gekke) Keepers	147
(Kult)Helden	159
Managers	179
Kultstätten (stadions)	183
Over de auteur	209
Alfabetische begrippenlijst	211

NB: de opbouw van dit boek is niet alfabetisch, maar thematisch. Aan het eind van het boek is een alfabetische lijst van alle begrippen die we in dit woordenboek uitleggen. Bovendien zijn die begrippen overal cursief, zodat je weet dat daarover meer informatie is.

Legendarische uitspraken

Fußball ist wie Schach -
nur ohne Würfel

Voetbal is als schaken -
alleen zonder dobbelstenen

Lukas Podolski, voetballer bij onder meer
1. FC Köln, Bayern München, Arsenal en
de nationale ploeg

Legendarische uitspraken

Das beste an der ersten Halbzeit ist,
dass Mario Basler nicht
eingefroren ist

Het beste aan de eerste helft is dat
Mario Basler niet bevroren is

Franz Beckenbauer over Mario Basler, die niet bekend
stond om zijn loopprestaties, na een winterwedstrijd
van Bayern München

Deel I:
Kommentatorenwörterbuch

In Nederland hadden we Hugo ‘Komt dat schot’ Walker, of de onnavolgbare Theo Koomen. Iconische stemmen die hun eigen voetballexicon introduceerden en wedstrijden van hun eigen ritme voorzagen.

Duitsland heeft zijn eigen Jack van Gelders. Ook zij verdelen de natie in voor- en tegenstanders, krijgen vaak het verwijt op de hand van bepaalde clubs te zijn. Marcel Reif kreeg het zelfs voor elkaar om als voetbalcommentator geschorst te worden door zijn werkgever: na klachten van kijkers en het bestuderen van zijn commentaar, mocht hij wekenlang niet meer bij wedstrijden van Bayern München zijn. Te overdreven positief, zo was het oordeel.

Het zijn in elk geval geen saaie figuren, die commentatoren en presentatoren. Soms zijn hun relaties met de sportwereld bijna incestueus: de legendarische Rolf Töpferwien liet graag in elke tweede zin weten hoe goed hij bevriend was met zijn vriend en trainer Otto Rehhagel. Maar Waldemar Hartmann, een oer-Bayern, kreeg van toenmalig bondscoach/teamchef Rudi Völler juist een keer de volle laag nadat de commentator een matige interland gezien meende te hebben. “Je zit hier relaxed op een stoel de wedstrijd te kijken met drie Weizenbier achter je kraag”, fluimde Völler in zijn richting terug.

Kleurrijke figuren dus, met een kleurrijk taalgebruik. Ze voorzagen het foeilelijke Duitse voetbal van de jaren zeventig, tachtig en vooral negentig van prachtige begrippen. Woorden als *Laufbereitschaft* en *Zweikampfbilanz* klinken veel smakelijker dan het rennen-en-nog-harder-rennen-voetbal dat erbij hoorde. Ach ja, die arme commentatoren moesten er toch wat van maken, ook als op de mat alleen *Langeweile* werd vertoond. Een bloemlezing van de mooiste termen en clichés.

Rennen, vliegen en schoppen

Laufbereitschaft, die (synoniem: Laufpensum, das) ‘Ordnung muss sein’ is een bekend begrip in Duitsland. Het betekent zo veel als: in orde geloven wij. Dat is in het dagelijkse leven zo, in het voetbal is het niet anders. Het liefste vangen Duitsers het spelletje in feiten en cijfers.

Geen statistiek is daarvoor beter geschikt dan het aantal kilometers dat een speler gelopen heeft, en met de techniek van nu kan dat in realtime gemeten worden. Je kunt net tegen Barcelona helemaal gek getikt zijn door Messi en co, maar het lag natuurlijk helemaal niet aan pure voetbalkwaliteiten dat je verloren hebt. Nee, als je minder gelopen hebt dan je tegenstander, lag de nederlaag enkel en alleen aan je *Laufbereitschaft*: aan je bereidheid om hard en ver en snel te lopen.

We vermoeden dat de duurloop (nog bedankt daarvoor) om die reden in Duitsland ontstaan is. Lelijkste exemplaar van de Duitse traditie van *Laufbereitschaft* was Dieter Eilts, een anonieme en middelmatige middenvelder van Werder Bremen die tot diep in de nacht bleef draven, ook als de wedstrijd al lang afgelopen was, en als beloning op het EK 1996 tot speler van het toernooi werd verkozen. Dat zegt genoeg over de kwaliteit van dat toernooi.

Over de auteur

Bas Timmers (Oss, 1972) werkt al meer dan twintig jaar in de communicatiebranche: eerst als verslaggever bij dagblad BN/DeStem en internetredacteur en chef online bij de Volkskrant. Na zijn verhuizing naar Berlijn in 2012 verschoof zijn werkveld richting digitale communicatie en innovatie.

De liefde voor zelf schrijven verdween echter nooit. Naast dit voetbalwoordenboek verscheen in 2020 ook in eigen beheer '101 Days in Central America', een Engelstalig foto- en reisverhalenboek. In 2010 verscheen van zijn hand ook het semi-autobiografische 'De Zandloper', beide via Lulu.com verkrijgbaar. Hij schrijft af en toe op zijn eigen blog www.bastimmers.nl en veel vaker op het reisblog www.intothearmsofamerica.com

Alfabetische begrippenlijst

iiFreunde	125
Abräumer, der	96
Absatzkick, der	103
Abseitsfalle, die	85
Abspielstationen, die	90
Abstauber, der	39
Achterbahnfahrt, die	30
aktuelle Sportstudio, das	126
Alibipass, der	24
alten Försterei, An der	192
Am Ball bleiben	19
Angstgegner, der	29
Anpfiff, der	99
Anschlusstreffer, der	43
Assauer, Rudi	179
Aufsetzer, der	42
Ausputzer, der	93
Aussenbahn, die	87
Außenrist, der	103
Badkicker, der	68
Bananenflanke, die	64
Basler, Mario	159
Bauerntrick, der	104
Beckenbauer, Franz	161
Beinschuß, der	103
Bengalos, die	56

Betzenberg	205	Eisenbahnerschmäh, der	104
Bild	123	Elfer, der	37
Blutgrätsche, die	105	Energieleistung, die	19
Bökelberg	187	Englische Woche, die	68
bolzen	102	Enke, Robert	157
Bombe, die	41	Ergebniskosmetik, die	43
Bombenschuß, der	101	fackelt nicht lange, er	41
Bratwurst, der	119	Fahnen, die	121
Brechstange, die	22	Fahrstuhlmannschaft, die	52
Bundesligadino, der	47	Fallrückzieher, der	101
Chancentod, der	23	Falsche 10, die	96
Choreo, die	121	Faßbender, Heribert	130
Daum, Christoph	140	Feldkamp, Karl-Heinz	137
dichtmauern	88	Fischer, Klaus	165
Dickel, Norbert	162	Flanke, die	64
Doppelpass, der	100	Fliegenfänger, der	43
doppelte Sechser, der	94	Flügelzange, die	88
Dreh- und Angelpunkt, das	67	Flugkopfball, der	105
Dreiecksspiel, das	91	Foul, das	34
Dreisamstadion	203	Gegenpressing, das	90
Durchhalteparolen, die	23	Geheimfavorit, der	30
Durchschlagskraft in spielentscheidenden Momenten	27	Geisterspiele, die	72
durchtanken	104	Gelbsperre, die	35
Edelroller, der	41	Glanzparade, die	43
Effenberg, Stefan	163	Glückauf-Kampfbahn	185
Eiertor, das	42	Goldene Tor, das	44
Einstellen auf dem Gegner	61	Granate, die	41
Einwurfsspezialist, der	97	Grätsche, die	104

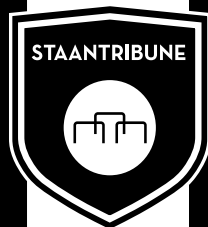
Grünwalder Straße, Stadion an der	198	Leitwolf, der	22
Gurkenpass, der	100	Lenker und Denker, der	67
Hat sich weh getan	25	Lienen, Ewald	166
Herberger, Sepp	133	Löw, Joachim	142
Hexenkessel, der	55	Maier, Sepp	147
Heynckes, Jupp	141	Mannschaft, die	66
Hitzfeld, Ottmar	139	Matchplan, der	83
Hoeneß, Uli	180	Matthäus, Lothar	167
Hoffnung stirbt zuletzt, die	31	Maulwurf, der	59
Joker, der	97	Meyer, Hans	139
Kahn, Oliver	153	Mill, Frank	168
Kampfansage, die	20	Millerntor	191
Kerze, die	41	moderne Sechser, der	94
Kicker	124	Möller, Andreas	169
Kleinlich pfeifen	33	Müller, Gerd	170
Klopp, Jürgen	144	Müngersdorfer Stadion	201
Knipser, der	40	Nationalhymne, die	66
kontrollierte Offensive, die	89	Netzer, Günter	171
Körperfläche vergrößern, die	36	Notbremse, die	25
Kräfteverschleiß, der	18	offene Schlagabtausch, der	24
Kugel, der	39	Olympiastadion (Berlijn)	194
La Ola	119	Olympiastadion (München)	195
Lattek, Udo	134	Pärchenbildung, die	92
Laufbereitschaft, die	17	Parkstadion	186
Laufpensum, das	17	Patzer, der	42
Leder, das	39	Pfaff, Jean-Marie	147
Lehmann, Jens	154	Pieke, die	103
Leidenschaft, die (adjektiv: leidenschaftlich)	23	Pille, die	39

Polyvalenz, die	92	Spielverlagerung, die	99
Pretzel, der	120	Sportschau, die	125
Querpass, der	99	Stehplätze, die	115
Rahn, Helmut	173	Steilpass, der	100
Räume zustellen, die	89	Stein, Uli	150
Regisseur, der	95	Stoppsschild setzen, ein	21
Rehhagel, Otto	135	Strafstoß, der	37
Relegationsspiele, die	52	Sturkopf, der	59
Reus, Marco	174	Thon, Olaf	175
Rote Erde	183	Tivoli	204
rote Laterne, die	69	Töpperwien, Rolf	129
Rudelbildung, die	60	Torriecher, der	40
Rudolf Harbig Stadion	199	Torschützenkönig, der	105
Ruhrpott, der	122	Traditionsverein, der	45
Schadenfreude, die	64	Trapattoni, Giovanni	138
Schäfer, Winfried	136	Traumtor, das	40
Schiri, der	33	Tunneln	103
Schlachtenbummler, die	55	Tür zumachen, die	21
Schmeichelhaft	27	Überzahlspiel, das	65
Schrecksekunde, die	28	Ultras, die	118
Schumacher, Harald	151	Umschaltspiel, das	90
Schütze vom Dienst, der	68	unabsichtliche Handspiel, das	36
Schwalbe, die	62	Unabsteigbaren, die	51
Schweizer Riegel	86	Urgestein, das	48
Seeler, Uwe	175	Viererkette, die	84
Sonntagsschuss, der	40	Vizeweltmeister, der	50
spielentscheidende Situation, die	28	Volksparkstadion	190
Spielmacher, der	95	Völler, Rudi	177

Völlig überfordert	19
Wadenbeißer, der	21
Waldstadion	197
Walter, Fritz	178
Watzke, Joachim	182
Wegbier, das	115
weisse Weste, die	39
Weltmeister, der	49
Welpokalsiegerbesieger, die	50
Wembley-Tor, das	69
Weserstadion	189
Westfalenstadion	184
Wiese, Tim	156
Wir erwarten jetzt ein aufbäumen/eine Reaktion	20
Wunder von Bern, das	71
Zeichen setzen, ein	20
Zeitlupe, die	65
Zentralstadion	196
zieht die Linie durch, er	34
Zimmermann, Herbert	130
Zuckerpass, der	100
Zweikampfbilanz, die	18

ONLY
FOOTBALL

20

WORD LID

EN MAAK DÉ TRANSFER VAN HET SEIZOEN!

6 MAGAZINES + WELKOMSTGESCHENK
+ GRATIS TOEGANG TOT STAANTRIBUNE-EVENEMENTEN
VANAF €44,95

WWW.STAANTRIBUNE.NL/WORD-ABONNEE

BAS TIMMERS

DUIJS - NEDERLANDS

VOETBALWOORDENBOEK

Waar vind je nog grote staantribunes? Waar drinken de meeste fangroepen gezellig voor en na de wedstrijd nog samen een *Wegbier* (een pilsje voor onderweg)? Waar hebben ze een lange rij aan markante voetballers (Der Lothar), keepers (Oli Kahn), trainers (König Otto Rehhagel) en managers (Der Uli)? Tel daar het eigenzinnige vocabulaire bij op, een nieuwsgierigmakende rij aan typisch Duitse begrippen, en je hebt een machtige voetbalcultuur. Ja, bijna een sportief-cultureel erfgoed, haast Unesco-waardig.

Over die cultuur en die begrippen verbaasde journalist Bas Timmers (Oss, 1972) – die in 2012 naar Duitsland verhuisde – zich al jaren. Hij groeide op met de Bundesliga, zaterdagavond om 18.00 uur was het bord op schoot voor de *Sportschau*, en van jongs af aan trok hij de grens over om wedstrijden te bezoeken. Met zijn enorme hoeveelheid volledig overbodige kennis van de Duitse voetbalcultuur moest hij iets doen, vond Timmers.

Het resultaat is dit werk, opgedeeld in drie blokken. Het eerste gaat op de waanzinnige rij van typische Duitse commentatorwoorden in. Het tweede is een opsomming van voetbalspecifieke Duitse begrippen. En in het laatste blok gaat het om voetbalcultuur: een overzicht van legendarische Duitse spelers, trainers en stadions.

Patrick Pagel (www.patrickpagel.de)

“Die Hoffnung stirbt zuletzt” - *Poëzie in voetbalcommentaar bestaat. ‘De hoop sterft als laatste’ kan een zin uit een gospel zijn, een poging het onvermijdelijke verlies draaglijk te maken. Het is een kreet die op een slagveld thuis hoort, een uiting van respect van een buitenstaander voor de heroïek van de verliezer.*

STAANTRIBUNE

